

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2002-02-13

Närvarande: f.d. justitierådet Hans Danelius, regeringsrådet Gustaf Sandström, justitierådet Dag Victor.

Enligt en lagrådsremiss den 7 februari 2002 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
2. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
3. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
4. lag om ändring i namnlagen (1982:670),
5. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
6. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Anita Wickström och hovrättsassessorn Anne Kutteneuler.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

I remissen föreslås att registrerade partner skall få rätt att adoptera barn. Det faller inte inom Lagrådets uppgifter att uttala sig om lämpligheten i och för sig av en sådan ändring av nu gällande rätt. Lagrådet vill emellertid framföra följande synpunkter på utformningen av lagförslaget och på dess konsekvenser.

Förslaget i remissen går längre än lagen i de andra länder där möjlighet till sådan adoption har införts (jfr s. 14 i remissen). I dessa länder har man av hänsyn särskilt till de internationella relationerna avstått från att göra lagen tillämplig på adoptioner av utländska barn. Det nu framlagda lagförslaget innehåller däremot inte en sådan begränsning. I den mån sådana adoptioner kommer till stånd kan resultatet i stor utsträckning förväntas bli haltande rättsförhållanden såtillvida som adoptioner i Sverige inte kommer att erkännas bl.a. i barnens hemländer, vilket kan leda till vissa praktiska och rättsliga problem. I andra länder synes också vikt ha fästs vid bl.a. att 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner har begränsats till adoptioner som görs av makar och av en person ensam.

Därtill kommer att de praktiska förutsättningarna för att genomföra internationella adoptioner när adoptanterna är registrerade partner inte närmare belysts i remissen. Vad som sägs i remissen och vad som upplysts under föredragningen ger dock närmast vid handen att det är osannolikt att registrerade partner inom överskådlig tid kommer att kunna gemensamt adoptera barn från utlandet. Lämpligheten av att genomföra en lagstiftning som i detta hänseende inte kan förväntas få något praktiskt genomslag kan självfallet sättas i fråga. Detta gäller särskilt om lagstiftningen, som ett flertal remissinstanser gjort gällande i detta fall, kan medföra negativa konsekvenser av annat slag, t.ex. genom att göra myndigheter i andra länder mindre benägna att över huvud taget medverka till att barn från dessa länder adopteras i Sverige. Under alla förhållanden framstår det som väsentligt att lagstiftaren, om en sådan lagstiftning ändå genomförs, klart redovisar förslagets begränsningar och därigenom motverkar att registrerade partner bibringas förväntningar som inte kan infrias.

De grundläggande förutsättningarna för adoption finns i 4 kap. 6 § föräldrabalken. Någon ändring av den bestämmelsen föreslås inte. Som en faktor för lämplighetsprövning framhålls emellertid i remissen (s. 30) att barnet får möjlighet till ett naturligt umgänge med personer av båda könen och att barnet kan erbjudas en varaktig och god manlig och kvinnlig förebild i barnets närhet. Om detta kriterium anses vara av avgörande vikt, finner Lagrådet det lämpligt att detta återspeglas i lagtext, vilket skulle medföra att rätten åläggs att särskilt pröva om förutsättningar för adoption föreligger i detta hänseende. En sådan lagreglering skulle exempelvis kunna få formen av följande nya mening efter andra meningen i första stycket i 4 kap. 6 § föräldrabalken: "När tillstånd till adoption söks av två personer som lever i registrerat partnerskap eller av en person som lever i sådant partnerskap och som vill adoptera sin partners barn, skall rätten fästa särskilt avseende vid att barnet under sin uppväxttid kan förväntas få både en manlig och en kvinnlig förebild i sin närmiljö."

Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna barnbidrag

4 §

I första stycket finns regler som närmast syftar till att klarlägga vem av två vårdnadshavare som har rätt att uppbära allmänt barnbidrag. Sedan lagen kom till år 1947 har stycket byggts på åtskilliga gånger men det ger ändå ingen heltäckande bild av vad som gäller i olika situationer. I de följande styckena i paragrafen finns ytterligare regler av motsvarande slag och sådana finns också på annat håll i lagen. Reglerna tillämpas också på flerbarnstillägg (2 a §) och på förlängt barnbidrag (8 § lagen /1986:378/ om förlängt barnbidrag). För flerbarnstilläggen finns särskilda regler i 4 a § vilka i remissen föreslås kompletterade.

Vad nu sagts ger en antydning om att den sammantagna regleringen är komplicerad. Någon lagteknisk översyn av bestämmelserna har inte gjorts och föreslås inte nu heller. Lagrådets granskning av den föreslagna lagtexten får därför inriktas på anpassningen till den befintliga regleringen.

I remissen föreslås att det i ett nytt andra stycke skall anges vem av två vårdnadshavare av samma kön som skall ha rätt att uppbära barnbidraget. Enligt Lagrådets mening hör bestämmelsen naturligen hemma i första stycket. Med en placering där kan också styckeindelningen behållas och följdändringar undvikas (jfr 2 a § första stycket som hänvisar till 4 § tredje stycket).

Enligt den avslutande meningen i första stycket lämnas allmänt barnbidrag endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige. Bestämmelsen är av annan karaktär än övriga bestämmelser i stycket och kan lämpligen bilda ett nytt sista stycke i paragrafen.

Med beaktande av vad som nu sagts skulle paragrafen kunna få förslagsvis följande lydelse:

"En förälder som ensam har vårdnaden om ett barn har rätt att uppbära allmänt barnbidrag för barnet. Vid gemensam vårdnad gäller följande. Rätt att uppbära allmänt barnbidrag har barnets moder eller, om föräldrarna gör anmälan om det till den allmänna försäkringskassan, barnets fader. Är den nu avsedde föräldern till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, övergår rätten att uppbära bidraget till den andre föräldern. Bor barnet varaktigt tillsammans med endast en av föräldrarna, har efter anmälan den föräldern rätt att uppbära bidraget. Har barnet två särskilt förordnade vårdnadshavare, skall vad som sagts

om barnets moder och fader i stället gälla den kvinnliga respektive den manlige vårdnadshavaren. Är barnets föräldrar eller för barnet särskilt förordnade vårdnadshavare av samma kön, skall vad som sagts om barnets moder i stället gälla den äldre av kvinnorna eller männen eller, om de gör anmälan om det, den yngre av dem.

I.....det.

Allmän....bidraget.

Allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige."

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.